עין משפט נר מצוה

נד א מי׳ פ״ו מהלכות ק״פ הלכה מ:
א ב מי׳ פ״ה מהלכות ק״פ הלכה מ:
ב ג שם הלכה כ:
ג ד שם הלכה נ:

מסורת הש״ס

בודקין לעושי פסח. וא״ת דמסמע הכא דדוקא לעושי פסח התירו ע״י בדיקה משום דלא העמידו דבריהם במקום כרת וכפ׳ בכל מערבין (עירובין ד׳ מו:) תנן מערבין לכהן בבית הפרס ומפרש בגמרא[1] משום דמלי אזיל כדרב יהודה ואומר ר״י דהאי דקאמר הכא במקום כרת דוקא היינו משום דאיכא נמי כרת בעשיית פסח בטומאה׳ והיינו דקאמר בסוף תגיגה (דף כה:) לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה פירוש לענין פסח טיהרוהו אע״ג דאיכא כרת באכילתו בטומאה לענין תרומה העמידו דבריהם ולא טיהרוהו אע״ג דליכא אלא מיתה לאוכלה בטומאה אבל בטומאת כהן דליכא אלא לאו שרי ליכנס בבית הפרס לגורך עירוב ויש דבר כגון ללמוד תורה ולישא אשה דשרי אפי׳ בלא נפוח כדלמרי׳ נמי שהוציאוהו (עירובין דף מז.) ובע״א (דף יג.) משום דעדיפי משאר מצות[2]:

מאי בודקין. קשה לר״ת מאי קנעי הלא הבדיקה מפורשת בסוף אהלות בתוספתא משנה עשרה דקתני ומודים ב״ש וב״ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומ׳ ולגזיר ב״ש אומרים בודקין וב״ה אומרים אין בודקין כילד הוא עושה מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונוטן לתוך כברה שנקביה דקים כו׳ ואומר ר״י דבדיקה דמתני׳ בשכבר עבר ורב יהודה ורב חייא נאין לפרש שיוכל לבא ולעבור וה״ק מאי בודקין אם הלה לעבור: [עי׳ תוספות בכורות כט. ד״ה היכי אזיל כו׳ וע״ע תוס׳ כתובות כח: ד״ה מנפח:]:

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא: אלו שטורין מהברת. גרסה לר״י דמתני׳ קסבר שוחטין חורקין על טומאה שרץ והשתא אירי מתניתין בטומאת מת בשני הלא חזי לאכילה לאורתא דאי קסבר אין שוחטין אם כן טומאת דמתני׳ אף בטומאת שרץ או דטומאת מת בשביעי שלו א״כ אמאי פטור מהכרת כיון דיכול לבטול בהתנאי בפ׳ אלו דברים (לעיל דף סט:) יכול לא יהא עונש כרת אלא טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטומאת שרץ ושאר טומאים מנין מ״ל והאים ומשמע דליכא מאן דפליג עלה דקתני דר״מ פוטר מכרת וא״ת מיקשי מתני׳ לרב דאמר לעיל (דף 5:) אין שוחטין וחורקין על טומאת שרץ וי״ל דכמה תנאי אשכחן דסברי כרב דאין שוחטין והא דפריך ליה לעיל ממתניתין דזב שראה שמי לאיות היינו משום דרב עלה קאי ומוקי לה בשטבל:

ורב נחמן אמר הוצרה. רב נחמן מאי סבר כרב יהודה דאמר לקמן [2]דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה ואפ״ה הוצלה דנהי דאינו יכול בהילוך בינוני כיון דיכול לבא בסוסים ובכפרדים כר אכילה הוא ולא דמי לחולה וערל וטומאת:

הכא נמי אונן קתני בהדייהו. וא״ת מה בין אונן למזיד [3](ושוגג) דאם הוא מזיד היינו מזיד [3](ואם הוא שוגג) היינו שוגג וי״ל דתנא תרי גווני מזיד חד שהנית בחנם ואונן שנתעצל אבל מרגיש ומיירי בחנם לו מת אחר חנות אבל קודם חנות אינו בהכרת כדתנינא בסוף פירקין [2]וכן איתא בהדיא בפ׳ טבול יום (זבחים דף ק.), ולעיל הוי מלי למיתשב נמי אונן בהדי הנהו דהעמידו דבריהם בחנם קודם חנות: שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין [4](לעושי פסח) [5]אמר רב יהודה אמר שמואל [6]מנפח בית הפרס והולך [7]רב יהודה בר [8]אביי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהור:

הדרן עלך האשה

מי שהיה [9]טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני א״כ למה נאמר טמא או שהי׳ בדרך רחוקה [10]שאלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת: **גמ׳** איתמר היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו רב נחמן אמר הורצה רב ששת אמר [11]לא הורצה רב נחמן אמר הורצה מיתם הוא דחם רחמנא עליו ואי עביד תבא עליו ברכה ורב ששת אמר לא הורצה מידחא דחייה רחמנא כטמא אמר ר״נ מנא אמינא לה דתנן מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני מכלל דאי בעי עבד ורב ששת אמר לך אי הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני מדקתני ולא עשה מכלל דאי בעי עבד הרי שגג והרי נאנס אלא מזיד קתני בהדייהו ה״נ אונן קתני בהדייהו אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת אהייא אילימא אשוגג ונאנס שוגג ונאנס בני כרת נינהו אלא לאו אמזיד ואונן ורב נחמן אמר לך לעולם אמזיד לחודיה ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא חייב והאי דקתני חייבין איידי דתנא רישא פטורין תנא סיפא חייבין אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא [12]ר״ע אומר נאמר [13]טמא ונאמ׳ [14]בדרך רחוקה מה כלוס חזקוק לשני: **מדקתני ולא עשה מכלל דאי בעי מצי עביד.** ואטמא ליכא לאוקמא ועל כרחין אדרך רחוקה קא מהדר: [15]וליטעמיך סיפא גבי שגג ונאנס דתנא תו זימנא אחריתי ולא עשה אהי מוקמת לה הלא שגג ולא ידע שהיום פסח הרי שגג ונאנס ומאי אי בעי איכא למימר הכא אלא מאי אית לך למימר בלא עשה דסיפא מזיד קתני בהדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי הוה עביד: **כ״ג.** גבי לא עשה דרישא אונן קתני בהדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי עביד כדאמרי׳ בפ׳ האשה (לעיל לא.) האונן והמפקח הגל כו׳ שוחטין עליהן: **מפני׳ נמי דיקא.** דמזיד ואונן קתני בה: **אהייא.** קתני חייבין בהכרת: **ור״נ.** דאמר לא תנן אונגין בריאה ולא עשה אדרך רחוקה קאי אמר לך סיפא ודאי מתכרת בה ועלה קאי ולא עשה דסיפא וחייבין בהכרת נמי עליה קאי והא דתני חייבין לשון רבים איידי דתנא פטורין תנא נמי חייבין. (אמר המגיה בקצת פי׳ רש״י זה אינו) ותימה לי אמאי לא אמר ר״נ מנא אמינא לה דקתני ר״ע דרך רחוקה שאלו פטורין כו׳ מדקאמר למה נאמר ש״מ דאי בעי למיעבד עביד כר״נ דאי כרב ששת אילטריך דאי בעי למיעבד דלא ליעבד (עד כאן):

מה

שבודקין. מהלכין בבית הפרס ע״י בדיקה לעשות פסח אם אין לו דרך אחרת: **ואין בודקין לאוכלי תרומה.** אלא יתמין ויקיף או יום או יומים עד שמגיע אל תרומתו ואוכלה: ה״ג **מאי בודקין.** היאך יבדוק: **מנפח בית הפרס.** הוא שדה שנחרש בה קבר כדתנן (אהלות פי״ז מ״ח) החורש בית הקבר הרי זה עושה בית הפרס אלא מעינה מאה אמה וגזור רבנן שמא יתתה ממריאה את העצמות ופחתן באורך המעינה ויש כאן עצם כשעורה ויעבור ויסיטנו ועצם כשעורה מטמאה במגע ומשאת דהיינו היסט הלכך מנפחו בפיו ואם יש עצם גדול ירמנו ועצם כשעורה נדחה בנפיחתו ואהל אין מטמאו דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוב בנין ורוב מנין: **שנידש.** ברגל טהור שדריסת הרגלים העבירתן והבא לעשות פסחו יבדוק אם נידש ויעבור אבל לאכילת תרומה לא סמכי׳ עלה שיכול להמתין וביתן הפרס מדבריהם ולא העמידום במקום כרת לפסח:

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא. א״כ למה נאמר טמא. בגמ׳ [נג.] פריך הא מיצטריך דאי בעי למיעבד בראשון לא מצי עביד אלא אדרך רחוקה קאי דאנוס הוי אלא מצי עביד [4] וה״נ אמרינן בגמרא ואי בעי למיעבד ע״י שלוחו עביד כמ״ד בגמרא [שם] הוצלה והלכך הואיל ואתר אונסין אירחו לשני אונס אדרך רחוקה ל״ל לאיתכר רחמנא טפי מאונס אחרינא הא דרך רחוקה אנוס הוא שאינו יכול ליכנס כל שעת שמיטה כדאמרינן בגמ׳ ולאשמעינן דאי בעי למיעבד לא מצי עביד לא מצינן למימר דהא ודאי מצי עביד כמ״ד הוצלה: **שאלו פטורין מן הכרת.** טמא ודרך רחוקה ושגג ונאנס: **ואלו חייבין.** מפרש בגמרא: **גמ׳ שחטו וזרקו עליו.** ולערב יבא ומ״מ בדרך רחוקה הוא שאין יכול ליכנס בשעת שמיטה דהיינו כל שש שעות עד שקיעת החמה: **הוצלה.** ופטור מן השני: **כעמא.** ולא עשה כלום: **מדקתני ולא עשה מכלל דאי בעי מצי עביד.** ואטמא ליכא לאוקמא ועל כרחין אדרך רחוקה קא מהדר: [16]וליטעמיך סיפא גבי שגג ונאנס דתנא תו זימנא אחריתי ולא עשה אהי מוקמת לה הלא שגג ולא ידע שהיום פסח הרי שגג ונאנס ומאי אי בעי איכא למימר הכא אלא מאי אית לך למימר בלא עשה דסיפא מזיד קתני בהדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי הוה עביד: **כ״ג.** גבי לא עשה דרישא אונן קתני בהדייהו ועלה קאי ולא עשה דאי בעי עביד כדאמרי׳ בפ׳ האשה (לעיל לא.) האונן והמפקח הגל כו׳ שוחטין עליהן: **מפני׳ נמי דיקא.** דמזיד ואונן קתני בה: **אהייא.** קתני חייבין בהכרת: **ור״נ.** דאמר לא תנן אונגין בריאה ולא עשה אדרך רחוקה קאי אמר לך סיפא ודאי מתכרת בה ועלה קאי ולא עשה דסיפא וחייבין בהכרת נמי עליה קאי והא דתני חייבין לשון רבים איידי דתנא פטורין תנא נמי חייבין. (אמר המגיה בקצת פי׳ רש״י זה אינו) ותימה לי אמאי לא אמר ר״נ מנא אמינא לה דקתני ר״ע דרך רחוקה שאלו פטורין כו׳ מדקאמר למה נאמר ש״מ דאי בעי למיעבד עביד כר״נ דאי כרב ששת אילטריך דאי בעי למיעבד דלא ליעבד (עד כאן):

מה

רבינו חננאל

שבודקין לעושי פסח ואין [בודקין] לאוכלי תרומה, ואין [מאי] בודקין, (מפסח) [מנפח], ואם אין שם עצם הרי הוא (עצם) [טהור]. ורב יהודה [אומר] בודקין (כלומר) אם הלכו בו בני אדם וטהר. דקר״ל כל עצם שהוא כשעורה [שנידש] ברגל [טהור] וכל שכן גדול ממנו. מאי שנא הני ומאי שנא הני. פר׳ ערל וטמא [ואיומל], ערלה איסורא דאורייתא היא, וכן הזאה נמי אי מעבר לה דרך רשות הרבי אתי לידי חלול שבת הדיא איסורא דאורייתא, וכן איומל נמי אי מייתי ליה דרך רשות הרבים איסורא דאורייתא היא, העמידו דבריהם במקום כרת, אבל אונן ומצורע ובית הפרס דלא אתו לידי איסורא דאורייתא, לא העמידו דבריהם במקום כרת.

הדרן עלך האשה

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה כו׳. איתמר היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו רב נחמן אמר הורצה, מיתם הוא דחם רחמנא עליה, ואי עביד תבוא לו ברכה. רב ששת אומר לא הורצה דחמנא דחייה כטמא. ודייק רב נחמן מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה הראשון יעשה השני, מכלל דאי בעי עבד. רב ששת אמר אי הכי סיפא דקתני שגג או נאנס ולא עשה הראשון יעשה השני, וכי אלו יכולין יעשות הראשון והרי שגגו (שגגן) או נאנס, ואלא מזיד דתני בהדייהו והכי קתני, שגגן או נאנס או אפי׳ מזיד שהיה יכול לעשות הראשון ולא עשה יעשה השני, ריש נמי מי שהיה טמא או בדרך רחוקה או אונן קתני. ודייק רב אשי להא סברא מדקתני אלו חייבין בכרת מכלל דבמזיד ואונן קתני. ודחי רב נחמן מזיד קתני בסיפא, דהא חייבין כרת קתני, אבל ברישא איך נאמר אונן הני בהדייהו יהא פטורין קתני, אלא לעולם מזיד בלבד הוא דקתני בסיפא, ואמאי קתני הרי אלו לשון רבים, משום דתנא רישא פטורין תנא סיפא חייבין. אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא ר׳ עקיבא אומר נאמר טמא ונאמר דרך רחוקה כו׳.

תורה אור השלם

1. דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח לי״י.
במדבר ט י

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מי שהיה יכו׳ דלא מצי עביד ולא כמי למיעבד כל״ל ומיהא וה״נ אמרינן כגמרא נמחק:

מוסף רש״י

שבודקין לעושי פסח. בית הפרס, כדמפרש ואזיל, היה הולך לעשות פסחו ובית הפרס של שדה שנחרש בה קבר מפסיקו, בודקו בנפיחה ואם יש עצם כשעורה רואהו ונטמא ממנו, ועצם כשעורה אינו מטמא באהל אלא במגע ומשאת, לפיכך בודק בנפיחה שלא יסיטנו כרגלו (חגיגה כה:), ואין בודקין לאוכלי תרומה. אין סומכין על בדיקה זו, דכיון דאין זמן קבוע לאכילה יתמין שבעה ימים ויחה אליבי ובביבי ויטבול, אבל גבי פסח דאזיל ובית הפרס דהכנו לא העמידו דבריהם במקום כרת (שם). בית הפרס. והוא שדה שנחרש בה קבר ובאו חכמים שמא לבלבו כלי המחרישה את העצמות והבולום עליהן מסיטן ועצם כשעורה מטמא במגע ומשאת ולא באהל (בכורות יט:) ואומרי רבנן דאמרי׳ בכל שעורי שבמחרישה מולכת את עצמות המת (בכורות כה:). פרס, לשון דבר שבור ופרום, על שם שנפרסו העצמות (נדה שם). יש שם עצם גדול נראה מאליו ועצם קטן נראה בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו (ערובין לא:) ומוקמי׳ לה בך שאם יש עצם רואהו, ואע״ג דמאהיל לא חייבינן לאין עצם כשעורה מטמא באהל עד לאיכא שדרה או גולגולת שלמה או ריב מין אי ריב מנין (כתובות כח:). שנדש. בדריסת רגלי בני אדם (ערובין לא:) שנשאו בני אדם ברגליהם (בכורות נט:) דיקא דנה כרגלים (כתובות כח:). טהור. דתלינן לקולא ואמרינן כל העצמות נמתאי לפחות מכשעורה (שם) שלא אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל (בכורות שם) שהרגלים נוטשים את העצמות ושחקים (נדה שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com